

הַכְּבוֹד וְהַכְּבוֹד הַזֶּה עוֹלָמִים

סֵפֶר

זְהַר הַקְּדוּשָׁה

עִם בְּאוּר
הַתְּפִלָּה וְהַכְּבוֹד

מִלְּבַיִת הַמִּשְׁכָּן שֶׁבְּיְרוּשָׁלַיִם

מִלְּבַיִת הַמִּשְׁכָּן שֶׁבְּיְרוּשָׁלַיִם

מֵאִמֵּר לַפְּרִשְׁת וּשְׁלַח

בְּהוֹצֵאת יְשִׁיבַת "אֲבִיר יַעֲקֹב"
מוֹסְדוֹת "אוֹר מֵאִיר שְׂמֹחֵה" נִהְרִיָּה
עַל שֵׁם כ"ק אֲדֹמוֹ"ר רַבֵּי מֵאִיר אֲבִיחַצִירָא זִע"א

מִדְּרוֹת קֶרֶן טַלְיָה בִּרְכָה

מאמר בענין ההצלה מעינו הרעה של עשו

פְּתַח רַבִּי שְׁמֵעוֹן וְאָמַר, וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַנְּשִׂים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמְרוּ הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ.

הַפְתָּר וְהַפְּנוּד

אחר שבה רבי פנחס בן יאיר חמיו של רבי שמעון למקום שבו היו רבי שמעון ותלמידיו, והסתלקו העופות שחצלו במקום לימודם היות שרבי פנחס לא רצה להשתמש בהם, ובמקומם צמחו שם שלשה אילנות כמבואר לעיל^א, פתח רבי שמעון לדרוש בענין עינו הרעה של עשו שיוסף הצדיק שמר שלא תשלוט באמו, ומבאר שבזכות זאת ניצולו ישראל מעינו הרעה של בלעם.

פְּתַח רַבִּי שְׁמֵעוֹן וְאָמַר^ב, (בראשית לג ה) וַאֲת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמְרוּ הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ^ג.

מקורות וציטוטים

בְּנִשְׂאֵי יַעֲבִיד בְּאֵילָן וּבְגוֹ פִּתְקָא תְּדִין יְקוּם וְנִגַּח עִמָּיה קִרְבָּא וְתֵל לָאָה וּרְבִיקָא פִּתְרָאין וְתֵל רַחֵל וְתֵל יוֹסֵף פִּתְרָאין. ובפסוק ז': 'קְרִיבֵת אוֹיֵף לָאָה וּבִקְרָא יִגְחִין וְבִתֵּר פֶּן קְרִיב יוֹסֵף וְאִתְעַפֵּד קִמִּי רַחֵל וְכִסְיָהּ קוֹמִתָהּ וְיִגְחִין'.
וראה במדרש רבה בראשית (ע"ז): 'וישא עיניו, א"ר בנימין בר לוי לפי ששמענו חנינה באחד עשר שבטים ולא שמענו בשבט בנימין והיכן שמענו להלן (בראשית מג טז) 'ויאמר אלהים יחנך בני ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה' וגו', ביוסף כתיב 'ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו' אלא אמר יוסף הרשע הזה עינו רמה שלא יתלה עינו ויביט את אמי וגבהה קומתו וכסה אותה הוא דכתיב ביה (שם מט כב) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' בן פורת רביית עלי עין בן פורת רביית יוסף בן פורת עלי עין בן פורת רביית יוסף. רבי ברכיה בשם ר' סימון אמר עלי לפרוע לך מן אותה העין.

וראה עוד בפסיקתא רבתי (פרשה יב): ד"א יוסף נתן נפשו על כבודה של אמו ועשו ביקש להרוג את אמו וכו', והיכן מצינו ביוסף שנתן נפשו על כבודה של אמו אלא כשחזר יעקב לבא לבית אביו כיון שבה לפגוע בעשו מה עשה העביר את בניו ואת האמהות והייתה כל אחת ואחת היא ובניה עוברות ומשתחוים לפני עשו שנאמר 'ותגשן השפחות וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו' אבל ברחל ראה מה כתיב 'ואחר נגש יוסף ורחל' ותשתחוין רחל ויוסף אין כתיב כאן, אלא יוסף ורחל למה כן אמר אין אשה בעלת נוי כאמי והרשע הזה חשוד על העריות, נתן עצמו ראשון ועמד לו לפניה שלא יראנה עשו. הוא שאביו מקלסו 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' (שם מט כב) מהו עלי עין וכסית עינו של אותו רשע מאימך.

עוד ראה ברש"י על הפסוק 'בן פורת יוסף' (בראשית מט כב): ויש מ"א בו המתשבים על הלשון בשעה שבה עשו לקראת יעקב

א. הסוגיא מתחילה לעיל (דף ה): רבי פנחס תוה אזיל לְמַתְמִי בְּרַתִּיה, אַתְּו דְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן, דְּהוּת בְּמַרְעָא. והוּוּ אֲזִיל עִמָּיה חֲבָרְיָא. ובחמש שם (ראי): אֲדַהֲכִי, הָא תֵּלֵת אֵילָנִין, מִתְפָּשְׁטִין בְּעִנְפֵין לְתֵלֵת סַרְטִין עֲלֵיהוּ, וּמִעֵינָא דְמֵיא נְבִיעִין מְפִיְהוּ. חֲדוּ דְלָהוּ חֲבָרְיָא, וְחֲדוּ רַבִּי פִּנְחָס וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס טוֹרַח טַגִּי הוּוּ לֵאמֹר עוֹפֵי בְּקַדְמֵיתָא, וְטוֹרַח בְּעֵלֵי חַיִּים לֹא בְּעֵינֵין. דְּהָא וְרַחֲמִיו עַל פֶּל מְעֵשִׂין^ד בְּתִיב (התלים קמה ט). אָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן, אֲנָא לֹא אֶסְרַחָנָא לוֹן. אָבֵל אֵי קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּוּ חָס עֲלֵן לִית אֲנִי וְכָלֵין לְדִלְתֵיא מִתְנֵן דִּילֵיה. יְתִיבוּ תְּחוֹת הַהוּוּ אֵילָנָא, וְשָׂתוּ מִן מֵיא, וְאִתְהַבֵּי תַפְלִין. ע"כ. ולאחר מכן כל אחד מאלו התנאים גילו סודות התורה.

ב. בדפוס מנטובא ליתא לכל קטע זה, ותחילת המאמר הוא פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר וּתְגַשְׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הֵנָּה וַיְלַדְהוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּיִן וַיִּלְבָּתֵר בְּתִיב, וּתְגַשׁ גַּם לָאָה וַיְלַדְהוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּיִן וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וְגו', וְהָא יוֹסֵף וְרַחֵל וְיִתְאָה, תְּוֹה, וְלִפִּי גִירְסַת זוּ יוֹתֵר מְבוֹאֵר הַמְשֻׁךְ דְּבַרֵי הַזּוֹהַר, דְּלִגִּירְסַת הַסְּפָרִים שֵׁיעַבַּךְ כְּבַר שֵׁינָה וְשֵׁם אֶת יוֹסֵף לִפְנֵי רַחֵל, קִצַּת קֶשֶׁה דָּאֵם כֵּן מַה הַרְבוּתָא בְּיוֹסֵף שֶׁהִסְתִּיר אֶת אָמוֹ. וְרָאָה בַּהֲעֵרָה לְהֵלֵן מַה שְׁמִיּוּשֵׁב לִפִּי גִירְסַת הַרַמְ"ז.

ג. להבנת הענין נעתיק הפסוקים (בראשית לג א - ז): 'וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲרֵגָה עֵשָׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחַץ אֶת הַיְלָדִים עַל לָאָה וְעַל רַחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת. וַיִּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֹאשְׁנָה וְאֶת לָאָה וַיְלַדְהָ אַרְבַּע וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרֵיהֶם. וְהוּוּ עֶבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְבָּע שָׁבַע פְּעֻמִּים עַד שְׁתֵּוּ עַד אַחֲוִין. וַיִּרְץ עֵשָׂו לְקִרְבָּאתוֹ וַיִּתְפַּקְּהוּ וַיִּסַּל עַל צַנְאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּכְבַּד. וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַנְּשִׂים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמְרוּ הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ. וּתְגַשְׁן הַשְּׁפָחוֹת הֵנָּה וַיְלַדְהוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּיִן. וּתְגַשׁ גַּם לָאָה וַיְלַדְהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּיִן וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּיִן.

וראה בתרגום יונתן שם בפסוק ב': 'וַיִּשְׂוֹ יַת לְחִינְתָא הֵינֵן וְגִיְהִין בְּקַדְמֵיתָא אֲרוּם אָמַר אֵלוֹ אֲתִי עֵשָׂו לְחַלְלָא בְּרַבְּיָא לְמַעַבְד וְנִי

ספר מאמר בענין ההצלה מעינו הרעה של עשו הַזָּהָר

תָּא חֲזִי, הַהוּא רְשַׁע דְּעֵשׂוֹ, יְהִיב עֵינָיו לְעֵינָא עַל נְשִׁין, וּבְגִינִיה
אַתְקִין תִּיקוּנָיו יַעֲקֹב. שְׁנֵי שְׁפָחוֹת בְּקַדְמֵיָתָא, וּבְגִיחוּן לְבַתְרָא, דְּחֻשְׁבּוֹ
יְתִיר. לָאָה אַבְתְּרִיָּהּ, וּבְנָהָא לְבַתְרָא. לְבַתְרָא יוֹסֵף, וּבְתַרְהָ רַחֵל,
'וְהוּא עֵבֵר לְפִנְיָהֶם'.

כַּד סָגִידוּ בְּלִחוּן, מָה בְּתִיב. (שם פסוק ו) 'וְהַגְשָׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הִנֵּה וְיִלְדִיָּהּ
וְתִשְׁתַּחֲוֶינָּה'. וְלְבַתְרָא בְּתִיב (שם פסוק ז), 'וְהַגְשָׁנָה גַּם לָאָה וְיִלְדִיָּהּ
וְיִשְׁתַּחֲוֶינָּה וְאַחַר נִגְשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל' וְגו'. וְהָא יוֹסֵף לְבַתְרֵיָתָא הוּא,

הַבְּתָרָא וְהַכְּבוֹד

עֵבֵר לְפִנְיָהֶם' (שם פסוק ג) - ויעקב עבר
לפניהם, אמר אם יבא אותו רשע להלחם
לחם בי תחילה.¹

אחר שבאר רבי שמעון שיעקב אבינו שם קודם את
השפחות וילדיהן, מפני שאם עשו ילחם או יתן עינו
בנשיו, ויכל להציל את השאר, יבאר עתה שבעת
שהשתחו לעשו, קודם השתחו הנשים ואחר כך ילדיהן,
אך יוסף חשש ביותר על אמו עמד לפניה כדי להסתירה
מעינו הרעה של עשו.

כַּד סָגִידוּ בְּלִחוּן - כשכולם השתחו, מָה
בְּתִיב - מה כתוב שם (שם פסוק ו)
'וְהַגְשָׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הִנֵּה וְיִלְדִיָּהּ
וְתִשְׁתַּחֲוֶינָּה, וְלְבַתְרָא בְּתִיב' (שם פסוק ז) -
ואחר כך כתוב, 'וְהַגְשָׁנָה גַּם לָאָה וְיִלְדִיָּהּ
וְיִשְׁתַּחֲוֶינָּה וְאַחַר נִגְשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל' וְגו',
ומקשה, וְהָא יוֹסֵף לְבַתְרֵיָתָא הוּא - והרי

ופסוק זה נאמר בעת שבא עשיו ורצה להלחם
ביעקב אבינו בעת שחזר לארץ ישראל. עתה
דורש רבי שמעון בסוד הענין, תָּא חֲזִי -
בא וראה, הַהוּא רְשַׁע דְּעֵשׂוֹ - זה הרשע
עשו, יְהִיב עֵינָיו לְעֵינָא עַל נְשִׁין - נתן
עיניו להסתכל על נשים, וּבְגִינִיה אַתְקִין
תִּיקוּנָיו יַעֲקֹב - ובגללו הוצרך יעקב לתקן
את תיקוניו וסדר עמידת נשיו ובניהם, כסדר
האמור בתורה,² ומבאר, שְׁנֵי שְׁפָחוֹת
בְּקַדְמֵיָתָא - יעקב שם את השפחות
בראשונה, וּבְגִיחוּן לְבַתְרָא, דְּחֻשְׁבּוֹ יְתִיר -
ואת בניהם אחריהם, מפני שהם חשובים יותר,³
לָאָה אַבְתְּרִיָּהּ, וּבְנָהָא לְבַתְרָא - לאה
אחריהם ובניה אחר כך, לְבַתְרָא יוֹסֵף, וּבְתַרְהָ
רַחֵל - ואחר כן רחל ובנה יוסף,⁴ 'וְהוּא

מקורות וצייונים

במעלה עד לבסוף וזה מנהג נהוג עד עכשיו על פי הרוב למלכים
וכיוצא בהם. עכ"ל.

1. ראה במדרש רבה (בראשית עה ח) וז"ל: 'וישם את השפחות ואת
ילדיהן ראשונה', הלא אמרה אחרון אחרון חביב. 'והוא עבר לפניהם'
הה"ד (תהלים קג יג) 'ברחם אב על בנים'. תני ר' חייא כרחמני
שבאבות, ואי זה הוא רחמן שבאבות, ר' יהודה אמר זה אברהם,
אמר אברהם (בראשית יח כה) 'חלילה לך מעשות כדבר הזה'. ר' לוי
אמר יעקב 'והוא עבר לפניהם' אמר טב דיגע בי ולא בהון.
2. כתב הרמ"ז בנוסחא ישנה מצאתי כתוב לְבַתְרָא רַחֵל וּבְנָהָא יוֹסֵף,
ולגרסת הספרים קשה פשוטות הפסוק שכתוב 'אָתָּא רַחֵל וְאָתָּא יוֹסֵף
אֶחָדִים', ומשמע שקודם שם יעקב את רחל ואח"כ את יוסף, ועוד
קשה המשך דברי הוזהר, דאם יעקב עצמו שם את יוסף לפני אמו,
מהו הרבותא ביוסף שהסתר את אמו.
3. רש"י שם.

בכולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות וברחל כתיב
נגש יוסף ורחל וישתחו. אמר יוסף רשע הוא עינו רמה שמא
יתן עינו באמי יצא לפניה ושרבב קומתו לכסותה והוא שברכו
אביו 'בן פורת' הגדלת עצמך יוסף 'עלי עין' של עשו לפיכך
זכית לגדולה.

ד. לשון זה 'רשע דעשו' עם ד', מובא בעוד מקומות בוזהר (ח"א
קלו; וקעא; ועוד).

ה. וראה בתרגום יונתן (הובא לעיל): שיעקב שם קודם את השפחות
כדי שאם ילחם או יעשה זנות באלו, יוכל להלחם ולהציל את
השאר.

אמנם ראה בפירושו של רבי אברהם בן הרמב"ם (שם) וז"ל: 'וישם
את השפחות', אין זה כדי להבריר את האחרון בהם אם יכמין עשו
ויהרוג את הראשון שהרי הכל בניו ונשיו אלא כך גוזר הסדר
שיכסה הפחות במעלה את הגדול במעלת ויתאחר היותר נכבד

וְרַחֵל לְקַמְיָהּ. אֵלֶּא בְּרָא טָבָא, בְּרָא רְחִימָא, צְדִיקָא דְעֻלְמָא,
 יוֹסֵף, בְּיֻזָּן דְּחִמָּא עֵינֵיהּ דְּהָהוּא רְשָׁע מִסְתַּכַּל בְּנִשְׁוִין, דְּחִיל עַל
 אַמְיָה, נְפִיק מֵאַבְתְּרָהּ, וּפְרִישׁ דְּרוּעֵיו וְגוֹפִיָּהּ, וְכִסִּי עֲלָהּ, בְּגִין דְּלֹא
 יִתֵּן הָהוּא רְשָׁע עֵינָיו בְּאַמְיָה.

בְּמָה אֶתְסַגֵּי, שִׁית אַמְיָן לְכָל סְטֵר, וְחִפָּא עֲלָהּ, וְלֹא יִכִּיל עֵינֵיהּ
 דְּהָהוּא רְשָׁע לְשַׁלְטָאָה עֲלָהּ.

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

אחר שביאר רבי שמעון שיוסף הצדיק כסה על אמו כדי שלא יתן בה עשו את עינו הרעה, יבאר עתה שנעשה עמו נס ונתגדל גופו ומבאר שיוסף הצדיק נעשה עמו נס ונתגדל גופו באותו שעה^י, כְּמָה אֶתְסַגֵּי - וכמה נתגדל, שִׁית אַמְיָן לְכָל סְטֵר - שש אמות לכל צד, [שהם כנגד שש קצוות הכלולות ביסוד^ז], וְחִפָּא עֲלָהּ - וכיסה עליה, וְלֹא יִכִּיל עֵינֵיהּ דְּהָהוּא רְשָׁע לְשַׁלְטָאָה עֲלָהּ - ולא יכלו עיניו של אותו רשע לשלוט עליה, ובזה מתיישב שבתחילה היה יוסף מאחורי אמו, ואחר כך בא לפניו. והרמז בזה שס"מ הרשע שהוא שרו של עשו רוצה לינוק שפע מהקדושה וליהנות מזיו השכינה הנקראת 'חל', מיד עולה היא למעלה מן היסוד, והוא מכסה עליה שלא ישלוט בה הס"מ^י.

יוסף היה באחרונה, וְרַחֵל לְקַמְיָהּ - ורחל היתה לפניו, ואם כן למה כתוב 'ואחר נגש יוסף ורחל', ומשיב אֵלֶּא בְּרָא טָבָא, בְּרָא רְחִימָא - אלא בן טוב, בן אהוב, צְדִיקָא דְעֻלְמָא, יוֹסֵף - צדיק העולם היה יוסף, כִּיּוֹן דְּחִמָּא עֵינֵיהּ דְּהָהוּא רְשָׁע מִסְתַּכַּל בְּנִשְׁוִין - כיון שראה שעניו של אותו הרשע מסתכלות בנשים, דְּחִיל עַל אַמְיָה - היה מפחד על אמו^א, נְפִיק מֵאַבְתְּרָהּ - יצא יוסף מאחוריה, וּפְרִישׁ דְּרוּעֵיו וְגוֹפִיָּהּ, וְכִסִּי עֲלָהּ - ופרש זרועותיו וגופו וכיסה עליה, בְּגִין דְּלֹא יִתֵּן הָהוּא רְשָׁע עֵינָיו בְּאַמְיָה - כדי שלא יתן אותו הרשע את עיניו באמו^א.

מְקוּרֹת וְצִיּוּנִים

וְכַסֵּה אֹתָהּ, הוא דכתיב ביה 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', בן פורת רביית עלי עין, בן פורת רביית יוסף בן פורת עלי עין בן פורת רביית יוסף. ע"כ.
 יג. עפ"י הרמ"ק המובא להלן. וראה עוד בדמשק אליעזר שכתב וז"ל: כמה, אתסגי שית אמין לכל סטר. עפ"י נס נתרבה חופאה וכסויה של כל צד רחל ה"י בין רחל לבין הכסוי ששה אמות לכל צד של רחל היינו לג' צדדים ימין ושמאל ולפניו אבל לצד אחר לא צריך כסוי כי שם לא מסתכל הרשע לזה ה"י בג' צדדים כסיה וחפאי לה ברי" אמות בכח חי של יסוד צדיק הכולל בו ח"י שמות צרופי יח"ו שהעולם נחתם בהם כדאיאת (ע"ח שער הקדמה כלל ב'). עכ"ל.
 יד. עפ"י הרמ"ק וז"ל: 'כמה אסתגי שית אמין' וכו', הענין כי יוסף הוא היסוד ואימיה רחל היא השכינה, וס"מ רשע בא להסתכל בה ליהנות מזיוה, מיד רחל עולה למעלה מהיסוד והיסוד מכסה על הליכות ומתגדל ומתפשט לכל צד, והתפשטותו להלביש ההנהגה העליונה שלא יוכל ס"מ להתקרב שם כלל והיינו שית אמין לכל סטר שש קצוות ההנהגה שבכל ספירה וספירה ממששה ספירות. עכ"ל.

א. ראה בהערה לעיל דברי התרגום יונתן.
 י. ראה בהערה לעיל שגם במדרש איתא כעין זה.
 יא. כעין זה איתא בזהר במק"א (ח"א קעה): וְקָא תַּוּן, כְּשִׁעְתָּא דְאַתָּא עֵשׂוּ, קוּה עבד. וְיִשְׁם אֵת הַשְּׁפָחוֹת וְאֵת יוֹלְדֵיהוֹן רֵאשׁוּנָה וְאֵת לֵאָה וְיֹלְדֵיהּ אַחֲרוֹנִים וְאֵת רַחֵל וְאֵת יוֹסֵף אַחֲרוֹנִים, מֵאֵי טַבְּמָא, בְּגִין דְּרַחֵל עֲלָהּ וְרַחֵל, דְּלֹא יִסְתַּכַּל הָהוּא רְשָׁע בְּשִׁפְרוֹ; דִּילָּהּ וְלֹא יִקְטַרְגַּ לִּיהּ עֲלָהּ. תוּ מוּה פְּתִיב, וְיִתְגַּשֵּׁה הַשְּׁפָחוֹת הַנָּה וְיֹלְדֵיהוֹן וְתִשְׁתַּחֲוּוּן וְתִגְשׁ גַּם לֵאָה וְיֹלְדֵיהּ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ, נְשִׁין מִמְּנֵי גוֹבְרִין. אֲבָל בְּרַחֵל קוּה פְּתִיב וְאַחַר נְגַשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל, וְיוֹסֵף מִמְּנֵי אַמְיָה וְאִיהוּ חִפָּא עֲלָהּ, וְעַל דָּא פְּתִיב, (בראשית מט כב) 'כִּן פֹּרְתִי יוֹסֵף כִּן פֹּרְתִי עֲלֵי עֵין'. דְּאִסְגִּי גוֹפִיָּהּ וְחִפָּא עַל אַמְיָה. עֲלֵי עֵין, עֲלֵי עֵינָא דְּהָהוּא רְשָׁע. וְרֵאָה בִּשְׁ"ךְ (בראשית לג ב) וז"ל: וקטרוג הוא שיכול לומר שהם היו שתי אחיות גדולה לגדול וקטנה לקטן ואתה גדול שלקחת הבכורה, ואפילו שתאמר שנלקחה ברמאות, עם כל זה מאחר שנלקחה הגדולה קודם ובבוקר ידעת שהיא לאה היה לך להניח הקטנה. עכ"ל. עוד ראה מה שכתב בפרדס יוסף שם בזה.
 יב. ראה כמו כן במדרש רבה (בראשית עח י') וז"ל: אלא אמר יוסף, הרשע הזה עינו רמה שלא יתלה עינו ויביט את אמי ונבהה קומתו

ספר מאמר בענין ההצלה מעינו הרעה של עשו הַתְּוֹרָה

בְּנוֹנָא דָא, 'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ' (במדבר כד ב), עֵינּו כְּתִיב, הַהוּא עֵינָא בִישָא דְבַעַא לְאַסְתַּפְלָא עֲלֵיהּוּ. 'וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשֶׁבְטֵי' (שם). מַהוּ 'שׁוֹכֵן לְשֶׁבְטֵי'.

הַתְּוֹרָה וְהַכְּבוֹד

כְּתִיב - עֵינּו כְּתִיב^א, ומבאר שנשא עין אחת^ב, שהיא **ההוא עינא בישא** דְבַעַא לְאַסְתַּפְלָא עֲלֵיהּוּ - אותה העין הרעה שרצה בלעם להסתכל בה על ישראל כדי להזיקם^ג, ומה שכתוב **'וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשֶׁבְטֵי'** מקשה, מהו **'שׁוֹכֵן לְשֶׁבְטֵי'** -

אחר שביאר רבי שמעון שיוסף הצדיק כסה את אמו כדי שלא יביט בה עשו בעינו הרעה, יבאר עתה שכמו כן בלעם רצה להזיק לישראל בעינו הרעה, וכשראה את שבת יוסף ובנימין שהם שמורים מעין רעה, לא יכול היה להזיקם.

בְּנוֹנָא דָא - כעין זה מה שכתוב (במדבר כד ב), **'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ'** הנה, **עינּו**

מקורות וציטוטים

ההנהגה היפה שהיא משתמשת גם בחיצונים לצורך העולם שלא לחנם נבראו, וזו היא ההנהגה בניגוד שיען זה אשר להם אינה פוגמת למעלה, אלא רואה ומשגחת כפי אשר יצוה מלמעלה צורך ההנהגה. והעין השני הוא הפגום היינו כשהחיצוניות מתגברת ועולה ומפלטת הקדשים. ולזה בלעם בבווא לפעול להעלותה היה סוּחֵם עין אחת שאינו פוגם כל כך ומסתכל באותו העין הפגום כדי לעורר הדיון. עכ"ל. ו**ראה** בניצוצי זוהר שמציינין לספר חסדי אבות להחיד"א (על אבות פ"ב אות יא) וז"ל: יש להבין מ"ט רז"ל בכל מקום שדיברו בעין הרע נקטו בלשונם לשון הזהב עין הרע ולא אמרו עינים רעות, ומצאתי להגאון רבי נפתלי כ"ץ בשיטתו לברכות דף מ"ו ע"ג שכתב דהגותן עין הרע לא יתכן אם לא שסגור עין אחד ויכוין להטיל עין הרע באחד כי בהיותו בשני עינים הוא צלם אלהים ואינו שולט אך כסגור עין אחת מתלבש בסט"א ושולט עין הרע, עד כאן תוכן דבריו.

ית. בדפוס וילנא ס"א תרין עינין הוי זקיף, אלא בשעתא מוסגרא. **יט. וכמבואר** בוהר במקום אחר (ח"א סח): מה פְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כד א) וְנֹאֵם הַגִּבֹּר שְׂתֵם הָעֵינַן. דְּעֵינָא בִישָא תְּוֹה לִיָּה וְכָבֵל אֲתֵר דְּתְּוֹה מִקְסַפְלָא בִּיהַ תְּוֹה אֲמִישׁוֹר עֲלֵיהַ רִיחַ מִתְּפִלָּא. וְגִבְיֵן פְּרָה תְּוֹה פְּעִי לְאַסְתַּפְלָא פְּהוּ בִישְׂרָאֵל גְּבִינֵי דִישְׂעִי פְּכָל אֲתֵר דְּעִינֵיהַ תְּוֹה מִקְסַפְלָא. מה פְּתִיב 'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ' דְּזִמְיֵן עֵינָא חַד וְיֵאֵיךְ עֵינָא חַד גְּבִינֵי לְאַסְתַּפְלָא פְּהוּ בִישְׂרָאֵל פְּעִינָא בִישָא. תָּא חַד, מה פְּתִיב וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשֶׁבְטֵי' וְחָמָא דְּשִׁכְיִתָּא חֲפָיָא עֲלֵיהּוּ וְדִבִּיעָא עֲלֵיהּוּ מִתְּפִלָּנָא פְּתִרֵי שְׂבִטֵין תְּוֹחֲתֵיהּ וְכָל לְשִׁלְטָנָא עֲלֵיהּוּ עֵינֵיהַ. אֲמֹר אִיךְ אֵיפִיל לְחֹן דְּקָא רִיחַ קְדִישָא עֲלָהָ דְּבִיעָא עֲלֵיהּוּ וְחֲפִת לֹן גְּנַפְתָּהּ. הָדָא הוּא דְּכְתִיב (שם פסוק ט) 'כִּרְעָ שֶׁכֶּב פֶּאֲרִי, וְקִלְבָּי מִי יִקְוִינֵי'. מִי יִקְוִינֵי מְעֻלְיָהּוּ גְּבִינֵי דְּתִגְלִינֵי וְשִׁלְטָא עֵינָא עֲלֵיהּוּ.

עוד ראה בוהר הלון (ח"ג ריא): וּבְלַעַם תְּוֹה יַעַן, דְּלָא אֲשַׁתְּכַח רַע עֵינֵי עֲבָלְטָא פְּוֹתֵיהּ, דְּכָבֵל אֲתֵר דְּתְּוֹה מִקְסַפְלָא פְּעִינֵיהּ, תְּוֹה מִתְּפִלָּנָא. וְעַל דָּא אֲמִירו, תָּא יַאֲנֹן דְּאַעֲבַר בְּרִיהַ בִּישׁוּקָא, וְאִקְסַפִּי מְעִינָא בִישָא, חֲפִי סוּדְרָא עַל רִישֵׁיהּ, גְּבִינֵי דְּלָא יְכִיל עֵינָא בִישָא לְשִׁלְטָהָ עֲלֵיהּ. אִיךְ חֲקָא, פְּקֹן דְּחָמָא בְּלַעַם, דְּלָא יְכִיל בְּתִרְשׁוֹ וְקִסְמוֹ לְאַבְשָא לִישְׂרָאֵל, בְּעֵא לְאַסְתַּפְלָא פְּהוּ פְּעִינָא בִישָא, גְּבִינֵי דְּכָבֵל אֲתֵר דְּתְּוֹה מִקְסַפְלָא פְּעִינֵי בִישׁוֹן, תְּוֹה מִתְּפִלָּנָא.

עוד ראה באור עולם להרמ"ד וואלי שכתב וז"ל: ויוסף עמד בפניה שאותו רשע לא יתן עיניו בה. אבל הסוד הוא כי יוסף מעלמא דדכורא ורחל עלמא דנוק' שמתאחזים בה החיצונים בנקל, ולכן עמד בפניה למנוע את אחיזתו כי בעלמא דדכורא אינם מתאחזים. **מו.** בלשון הפסוק: **'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשֶׁבְטֵי'** וְתָהּ עֲלֵיהּ רִיחַ אֲלֵהִים. וברשי שם: **'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ'**, בקש להכניס בהם עין רעה וכו'.

מו. ראה במנחת ש' (שם) וז"ל: **'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ'**, בספר זוהר פ' בלק **'עֵינּו כְּתִיב הַהוּא עֵינָא בִישָא'** וכו', ואינו כן בספרים שלנו, גם לא נמנה במסרה גדולה עם החסרים יו"ד באמצע תיבותא וקריא וכן כתב הרמ"ה ז"ל **'וּישָא עֵינּו וירא'** מלא תרין יודי"ן וכל עֵינּו באורייתא דכתוא. וראה הלון (רד.) מה שכתב הרמ"ז בזה. וכתב בהיכל הברכה: כיון שהספרים שלנו כתיב בהן **'עֵינּו'**, קבלה זאת יותר בחוקה מכל המסורה שבעולם, ולכן אם כתב עינו אסור לקרות בו כי אם בדוחק גדול.

עוד ראה בניצוצי זוהר (על זוהר ח"א פד.) שמביא בשם הגר"א על הרעיא מהימנא (פנחס רנד.) דיש רשות לדרוש מהפסוק עצמו חסירות ויתרות, דהא **'כלות משה'** (במדבר ז א) כתיב מלא והם [חז"ל] דרשו חסר, וע"כ צריך לומר דיש להם רשות, והוי כעין דרשת אל תקרי מלא אלא חסר וכן להיפוך. וראה במאמר להלן בענין 'מגבעות אשורנו' (שם כ ט) עוד בזה.

יז. ראה בוהר (ח"א סח): מה פְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כד א) וְנֹאֵם הַגִּבֹּר שְׂתֵם הָעֵינַן. דְּעֵינָא בִישָא תְּוֹה לִיָּה וְכָבֵל אֲתֵר דְּתְּוֹה מִקְסַפְלָא בִּיהַ תְּוֹה אֲמִישׁוֹר עֲלֵיהַ רִיחַ מִתְּפִלָּא. וְגִבְיֵן פְּרָה תְּוֹה פְּעִי לְאַסְתַּפְלָא פְּהוּ בִישְׂרָאֵל גְּבִינֵי דִישְׂעִי פְּכָל אֲתֵר דְּעִינֵיהַ תְּוֹה מִקְסַפְלָא. מה פְּתִיב **'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ'** דְּזִמְיֵן עֵינָא חַד וְיֵאֵיךְ עֵינָא חַד גְּבִינֵי לְאַסְתַּפְלָא פְּהוּ בִישְׂרָאֵל פְּעִינָא בִישָא. א-מה כתוב בבלעם ונאם הגבר שהם העין. שיען רעה היתה לו, ובכל מקום שהיה מסתכל בו, היה מושך עליה את רוח המטותיה. ולכן רצה להסתכל בישראל, כדי להשמיד בכל מקום שעיניו היו מסתכלות. מה כתוב, **'וּישָא בְלַעַם אַתְ עֵינְיוּ'**. שוקף עין אחת והנמיך עין אחת כדי להסתכל על ישראל בעין רעה].

וראה עוד מה שכתב הרמ"ק, וז"ל: **'ההוא עינא בישא'** וכו', הענין כי המציאות העליון יש שני עינים לחיצונים האחד הוא מציאות

אֵלֶּא שְׁבֻטָא דְיוֹסֵף הָוָה תַּמָּן, וְשְׁבֻטָא דְבְנֵימִין. שְׁבֻטָא דְיוֹסֵף,
 דְלֵא שְׁלֻטָא בְהוּ עֵינָא בִישָׂא, דְכְתִיב, (בראשית מט כב) 'בֶּן פּוֹרֵת יוֹסֵף'.
 מֵאֵן 'בֶּן פּוֹרֵת'. דְאַתְסָגִי לְכַסְפָּא עַל אַמְיָה. 'בֶּן פּוֹרֵת עֲלֵי עֵין',
 דְלֵא שְׁלֻטָא בֵיהּ עֵינָא בִישָׂא. שְׁבֻטָא דְבְנֵימִין,

הַפְתָּר וְהַפְּסוּד

ומבאר, אֵלֶּא שְׁבֻטָא דְיוֹסֵף הָוָה תַּמָּן, וְשְׁבֻטָא דְבְנֵימִין - אלא 'שבטיו' הכוונה לשבט יוסף ושבט בנימין שהיו שם שאין עין הרע שולטת בהם, ומפרש שְׁבֻטָא דְיוֹסֵף, דְלֵא שְׁלֻטָא בְהוּ עֵינָא בִישָׂא - שבט יוסף שאין עין הרע שולטת בו, דְכְתִיב, (בראשית מט כב) 'בֶּן פּוֹרֵת יוֹסֵף' - ושואל, מֵאֵן 'בֶּן פּוֹרֵת' - למה נקרא יוסף 'בן פורת',

ומבאר הרמ"ק ז"ל: 'לשבטיו', ענין יוסף ובנימין למעלה שהם שתי מדרגות ליסוד, והנה הצדיקים האלו האחד מומעלה למטה יכול ממש לכסות על אמו ולהגין עליה מצד היותו נכלל מהספירות העליונות שהם עולם הזכר, אמנם בנימין הוא מומטה למעלה. עכ"ד. וכדאימא בוזר (ח"א רנט. השמטות): בג"כ זכה בנימין הצדיק לתתא ונעשה אושפיזא לגבורה"ה הה"ד (שם) ובין כתפיו שכן דאיחא חולקיה במערב. והשתא שכינתא בין תרין צדיקים. צדיק לעילא [-יסוד דז"א] יוסף הצדיק, לתתא [-יסוד דנוק' בנימין. האי בעלה דמטוונתא. והאי אושפיזא. בג"כ כתיב (התלים פ טו) 'מושיבי עקרת הבית' דא עלמא דאתכליא דא שכינתא תתאה דאיחא עקרת הבית. עקרא דהאי עלמא רחל בין תרין צדיקים לעילא ותתא.

מקורות וצינים

א. כתב הרמ"ק ז"ל: 'לשבטיו', ענין יוסף ובנימין למעלה שהם שתי מדרגות ליסוד, והנה הצדיקים האלו האחד מומעלה למטה יכול ממש לכסות על אמו ולהגין עליה מצד היותו נכלל מהספירות העליונות שהם עולם הזכר, אמנם בנימין הוא מומטה למעלה. עכ"ד. וכדאימא בוזר (ח"א רנט. השמטות): בג"כ זכה בנימין הצדיק לתתא ונעשה אושפיזא לגבורה"ה הה"ד (שם) ובין כתפיו שכן דאיחא חולקיה במערב. והשתא שכינתא בין תרין צדיקים. צדיק לעילא [-יסוד דז"א] יוסף הצדיק, לתתא [-יסוד דנוק' בנימין. האי בעלה דמטוונתא. והאי אושפיזא. בג"כ כתיב (התלים פ טו) 'מושיבי עקרת הבית' דא עלמא דאתכליא דא שכינתא תתאה דאיחא עקרת הבית. עקרא דהאי עלמא רחל בין תרין צדיקים לעילא ותתא.

ב. ראה ברמב"ן (שם): אבל בן פורת, או כדעת אונקלוס מלשון פוריה ועניפה, או כדברי בעלי הדקדוק (עין ספר השרשים שורש בנה) שעשו פורת מלשון 'ותארכנה פארותיו' (יהוהקלא לא ה), והם אמרו כי בן כמו נטע, והביאו לו דומה (התלים פ טו) 'ונכה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצתה לך' והענין כאלו אמר נטע שבו פארות רבות יוסף. **ג.** והיינו שגדל והתרבה שית אמן להגן על אימו, בן פורת גדל והתרבה, 'עלי עין' עלה על עינו של עשוי שלא ישלוט ברחל אימו.

ד. ראה בגמ' (ברכות כ): אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מיענא בישא. אמר להו אנא מורעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין. רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא 'וידגו לרב בקרב הארץ' (בראשית מח טו), מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם. ואי בעית אימא עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו. ע"כ.

א. כמו 'פרו ורבו' וכדאימא בתרגום יונתן (שם) 'שפורת' היינו נתגדל, וז"ל: 'ברי דרביי פרת ברי דרביי ותקיפת'. עוד ראה ברש"י (בראשית מט כב) וז"ל: 'בן פרת עלי עין' - חנו נטוי על העין הוהא אותה וכו'. ויש מ"א בו המתישבים על הלשון בשעה שבא עשו לקראת יעקב ככולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות וברחל כתיב 'נגש יוסף ורחל וישתחו'. אמר יוסף רשע הזה עינו רמה שמא יתן עינו באמי יצא לפניו ושרבב קומתו לכסותה והוא שברכו אביו 'בן פורת' הגדלת עצמך 'יוסף עלי עין' של עשו לפיכך זכית לגדולה. ע"כ.

ב. כמו 'פרו ורבו' וכדאימא בתרגום יונתן (שם) 'שפורת' היינו נתגדל, וז"ל: 'ברי דרביי פרת ברי דרביי ותקיפת'. עוד ראה ברש"י (בראשית מט כב) וז"ל: 'בן פרת עלי עין' - חנו נטוי על העין הוהא אותה וכו'. ויש מ"א בו המתישבים על הלשון בשעה שבא עשו לקראת יעקב ככולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות וברחל כתיב 'נגש יוסף ורחל וישתחו'. אמר יוסף רשע הזה עינו רמה שמא יתן עינו באמי יצא לפניו ושרבב קומתו לכסותה והוא שברכו אביו 'בן פורת' הגדלת עצמך 'יוסף עלי עין' של עשו לפיכך זכית לגדולה. ע"כ.

וראה עוד בספר מחשון הלבן (פרשת ויחי) שפבאר ענין זה על דרך הסוד, וז"ל: 'בן פרת יוסף' וכו', אפשר לרמוז דמלת פורת עם שני כוללים גימטריא עולם האצילות. עוד, פורת עם הכולל גימטריא תרפ"ו, הם ארבעה שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן ושלשה שמות קס"א קמ"ג קנ"א (ראה בספר הליקוטין פרשת ויחי), להודיע דיוסף הצדיק עליו השלום כיון שעלה ונשתרש ביסוד דזעיר אנפין נתרבה עד למאד באורות וברכות, דכל ברוך הוא ביסוד כדיוע, וזה שאמר 'בן פרת יוסף', שפרה ורבה בעולם האצילות, שהיא גימטריא פורת כמו שכתבנו. עוד, בן פרת, שנשתרש ביסוד דזעיר אנפין, שבו שבעה שמות שהם גימטריא פורת כמו שכתבנו, והנה עלי עין גימטריא ברחל, לומר דע וראה מעלת יוסף עליו השלום עד היכן הגיעה,

דמתחלה היה מושרש ברחל שהיא אמו, ואחר כך עלה למעלה ממנה, וזהו 'עלי עין'. ואפשר דלזה רמזו רבותינו זכרונם לברכה בפסוק 'ואחר נגש יוסף ורחל וישתחו', דנשתרבו קומתו של יוסף וכסה על אמו כדי שלא יסתכל בה אותו רשע, אם כן נמצא נתעלה עליה דוגמת מה שארע למעלה. עכ"ל.

ב. ראה ברמב"ן (שם): אבל בן פורת, או כדעת אונקלוס מלשון פוריה ועניפה, או כדברי בעלי הדקדוק (עין ספר השרשים שורש בנה) שעשו פורת מלשון 'ותארכנה פארותיו' (יהוהקלא לא ה), והם אמרו כי בן כמו נטע, והביאו לו דומה (התלים פ טו) 'ונכה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצתה לך' והענין כאלו אמר נטע שבו פארות רבות יוסף. **ג.** והיינו שגדל והתרבה שית אמן להגן על אימו, בן פורת גדל והתרבה, 'עלי עין' עלה על עינו של עשוי שלא ישלוט ברחל אימו.

ד. ראה בגמ' (ברכות כ): אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מיענא בישא. אמר להו אנא מורעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין. רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא 'וידגו לרב בקרב הארץ' (בראשית מח טו), מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם. ואי בעית אימא עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו. ע"כ.

וראה עוד בספר מחשון הלבן (פרשת ויחי) שפבאר ענין זה על דרך הסוד, וז"ל: 'בן פרת יוסף' וכו', אפשר לרמוז דמלת פורת עם שני כוללים גימטריא עולם האצילות. עוד, פורת עם הכולל גימטריא תרפ"ו, הם ארבעה שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן ושלשה שמות קס"א קמ"ג קנ"א (ראה בספר הליקוטין פרשת ויחי), להודיע דיוסף הצדיק עליו השלום כיון שעלה ונשתרש ביסוד דזעיר אנפין נתרבה עד למאד באורות וברכות, דכל ברוך הוא ביסוד כדיוע, וזה שאמר 'בן פרת יוסף', שפרה ורבה בעולם האצילות, שהיא גימטריא פורת כמו שכתבנו. עוד, בן פרת, שנשתרש ביסוד דזעיר אנפין, שבו שבעה שמות שהם גימטריא פורת כמו שכתבנו, והנה עלי עין גימטריא ברחל, לומר דע וראה מעלת יוסף עליו השלום עד היכן הגיעה,

ספר מאמר בענין ההצלה מעינו הרעה של עשו הַזָּהָר

דְּבַתִּיב בִּיה (דברים לג יב) 'וּבִין כְּתָפָיו שָׁכַן'. וּכְתִיב (שם) 'שֹׁכֵן לְבַטַח'. מֵאֵי לְבַטַח'. דָּלָא דְחִיל מְעִינָא בִישָׂא, וְלֹא דְחִיל מְפַגְעִין בִּישָׂין.

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

- מהו הלשון 'לבטח', ומשיב דָּלָא דְחִיל מְעִינָא בִישָׂא, וְלֹא דְחִיל מְפַגְעִין בִּישָׂין
- שאינו מתירא מעין הרע, ואינו מתירא מפגעים רעים.^כ

בנימין^כ, דְּבַתִּיב בִּיה - שכתוב בו בו לשון 'שוכן' (דברים לג יב) 'וּבִין כְּתָפָיו שָׁכַן' - והיינו שהשכינה שורה בין כתפיו^כ, וּכְתִיב בו (שם) 'שֹׁכֵן לְבַטַח'^כ ושואל, מֵאֵי לְבַטַח

מקורות וציטוטים

יכול לשלוט על כח של עשו שגם הוא נגלה ודברים אלו גדולים יש להבין אותם. ובמדרש אמרו ביד בניה של רחל כי גם ביד בנימין נופלים והוא שנאמר (יזמיה מט כ) 'אם לא יחסבם צעירי הצאן' ותרגם יונתן זוטר דאחור, וראה למדרש זה כי עמלק נפל ביד שאול שהוא מבנימין, אבל בעלי התלמוד לא אמרו רק ביד יוסף כי ביד שאול [לא] היה נופל מאחר שהחיה את אגג. וטעם המדרש כמו שאמרנו למעלה מכח צניעות שהיה ברחל וכו' והוא הפך עשו [שנתברך בכח] הנגלה ולכן נולד ראשון ואילו הצניעות כח הנסתר ולכן ביד בניה של רחל דוקא ויש להבין זה. עכ"ל.

כה. ראה במהר"ל (המובא לעיל) שבנימין גם היה מזרעא דרחל שהיה בה צניעות יתרה, ולפי^ז מובן למה גם הוא לא דחיל מעין הרע.
כו. ראה במהר"ל חדושי אגדות (ובחס דג): שדרוש זה הפסוק זה על זה הדרך, וז"ל: כבר אמרנו כי בנימין בפרט הוא מוכן לקבל כבוד השכינה, ולפיכך כתיב 'ובין כתפיו שכן', כי הכתפים מיוחדים לקבל משא, ואין הראש מיוחד לקבל, רק הכתפים. עכ"ל.

כז. לשון הפסוק: 'לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִידִי יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבַטַח עִלְיֵי חִפְּךָ עִלְיֵי קַל הַיָּם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכַן'. ובמובן^ז שם כתב וז"ל: 'ידיד' ה' ישכן לבטח עליו', יקרא לבנימין ידיד ה', יאמר בנימין שהוא ידיד השם ישכון בארצו לבטח על השם, והשם יהיה חופף עליו כל הימים ומשרה שכינתו בתוך ארצו ובין כתפיו ירמוז למה שדרשו בו רבותינו (ובחס דג), ועל דרך האמת. ידיד ה' ישכון על בנימין, ויהיה זה לבטח לבנימין, שיבטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים, וכהו יהיה חופף ומגין על בנימין כל היום ולא יבשו בעת צרה, ובין כתפיו של בנימין ישכון לעד. ובש"ך שם העתיק דברי הזהר ובאן, וז"ל: 'ישכון לבטח'. אמרנו בזהר (ח"ג י"ב ע"ב) דלא דחיל מעינא בישא ולא מפגעין בישין. מאי טעמא חופף עליו וגו' דלא תשלוט ביה עינא בישא, ובין כתפיו שכן דלא פגעין ביה פגעין בישין. עכ"ל.

וראה עוד בגמ' (ובחס קיה): רבי אומר 'חופף עליו' זה העולם הזה, 'כל היום' אלו ימות המשיח, 'ובין כתפיו שכן' זה העולם הבא.
כה. הרמ"ק מבאר הפסוק 'ישכון לבטח' שהכוונה השיסוד שומר על המלכות שלא ינקו מוננה החיצונים, וכן המלכות שומרת על ישראל בניה שלא ינקו מעין רעה שלמטה, וז"ל: 'ישכון לבטח', שאינו נפתח אלא לבעלה מפני העלמו. והנה בהיות המלכות שמורה מעין רעה העליון דהיינו עשו, יוסף מגין עליה, דהיינו היסוד בכות הצדיקים התחתונים ומעשיהם, אמנם בהיות ישראל צריכים שמירה מהעין התחתון המעורר העליון, השכינה היא השומרת אותם מעין זה התחתון שלא יעורר העליון. עכ"ל.

למימר דהוה ידע דמשפחתו היה מזרע יוסף אך הכא אינו דומה דמיירי דוקא במאן דאתי מיוסף וי"ל דהלחש הוא כן ועי"ל דכל ישראל נקראו ע"ש יוסף דכתיב (תהלים פ ב) נוהג כצאן יוסף וגו' וק"ל. וראה עוד בניצוצי הזהר שמציין מה שכתב בספרו נפש חיה (סימן הכט סעיף ב) דכל אחד מבני ישראל יכול להיות שהוא משבטא דיוסף מצד אמו.

וראה עוד בגמ' (ב"ב קיה): קא משמע לן דאביעי ליה לאיניש לאיזדוהרי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב (יהושע ז טו) 'ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה' אמר להו לכו והתבאו ועצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו ליה אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא וידעו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם. עכ"ל.

וראה בפירוש הגר"א (לספרא דצניעותא פ"א) וז"ל: והוא סוד יוסף בן פורת עלי עין שהוא פרה ורבה וע"ף עין עילאה וכמ"ש ב"ר דף ק"ל ע"א דתניא מפני מה זכה יוסף דלא שלטא ב' עינא בישא משום שזכה לאתגהא בעינא טבא עילאה הה"ד בן פורת' וכו'. וכתוב (משלי כב ט) 'טוב עין הוא יבורך', מ"ט כי נתן מלחמו לדל והוא סוד הווגו כמ"ש (בראשית לט ו) 'הלחם אשר הוא אוכל'. עכ"ל [והיינו שיוסף זכה להסתלק מעינא דלתתא דז"א ששם שייך גם הסתכלות לצד הרין ושייך שליטה של עינא זוכה לעלות לעין דעתיקא].

וראה בזה במהר"ל (טסה לו) וז"ל: זרעא דיוסף אין העין שולט בו. דבר זה ידוע, ממה שהיה מרחל הקטנה שהי' בה הצניעות כדאית' במסכת מגילה (ג) בשכר צניעות שהי' ברחל זכתה ויצא ממנו' שאול, ומפרש שם מאי צניעות דרחל, והתבאר במסכת בבא בתר' (קכז. ע"ש), [והדברים אלו עמוקים. והצניעות הוא מוכוה מהכל] עכ"ל. ועוד כתב בחדושי אגדות (ב"ב קגג) וז"ל: דבר זה ענין מופלג בחכמה מאוד מה שאין זרעו של עשו נופל כי אם ביד זרעו של יוסף כמו שאמרנו למעלה אין העין שולט בו כדכתיב וידעו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים אין העין שולט בו אף זרעו של יוסף אין העין שולט בו, וברכת עשו הפך זה שנאמר (בראשית כו כב) 'והידיים ידו עשו', וכבר התבאר זה בפרק הירואה כי הידים יתיר מאבראי מכל האברים שהם בפנים ולפיכך גוברים זרע יוסף שברכתם ממקום וממדרגה שאין העין של עשו שולט שברכתו הפך זה, וכל השבטים שהיה ברכתם ממדרגה הנגלית לא היה אחד